

BOSHLANG‘ICH SINFLARDA MATEMATIKA DARSLARIDA EKOLOGIK MAZMUNLI MASALALARDAN FOYDALANISH

Sultonmurod Saitg‘aniyevich Imomberdiev

Chirchiq davlat pedagogika universiteti “Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi” kafedrası
o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada o‘quvchilarga ekologik ta‘lim berish, boshlang‘ich sinflarda matematika darslarida ekologik mazmunli masalalardan foydalanish va o‘quvchilarni amaliyotga yo‘naltirish hamda ijodiy qobiliyatlarni namoyon qilish, ta‘lim orqali fanlararo ekologik madaniyatini shakllantirish haqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: pedagogika, psixologiya, yangilanish, modernizatsiya konflikt, o‘quvchi, ekopedagogik, eko-matematika, atrof-muhit, shakl, amaliyot, ta‘lim.

ABSTRACT

This article discusses the provision of environmental education for students, the use of environmentally significant issues in mathematics lessons in primary school, the direction of students for practice and the manifestation of creative abilities, the formation of an interdisciplinary environmental culture through education.

Keywords: pedagogy, psychology, renewal, modernization, conflict, student, ecology, ecomathematics, environment, form, practice, education.

Tabiat bilan insoniyat o‘rtasidagi munosabatlar tufayli ekologik vaziyat nixoyatda keskinlashib ketdi. Sayyorada murakkablashib borayotgan ekologik vaziyat butun insoniyat oldiga bir qator vazifalarni xal qilish masalasini qo‘ydi.

Shundan kelib chiqib, uning asosiy ijtimoiy-madaniy funksiyalarini aniqlash mumkin. Ular insoniyatdan to‘plangan maxsus tajriba va umumiy parchalarni, shuningdek, jamiyatga nisbatan ijtimoiy va madaniy adekvatlik me‘yorlari va qoidalarini, bilimlarni o‘tkazish orqali o‘qituvchining ijtimoiylashuvi va madaniyatini oshirish vazifalarini hal qilishga qaratilgan, ijtimoiy-funksional rolni o‘zlashtirishda samarali harakat qilish bilim va ko‘nikmalari.

Shaxsni ta‘lim va tarbiya jarayonida inkulturatsiya qilish uni ijtimoiy madaniyatning «mevasi» sifatida shakllantiradi, uning ongiga baholash va xulq-atvor stereotiplari va ko‘nikmalarini, madaniy modellarni, shuningdek, ushbu madaniy qadriyatlarni egallash, foydalanish va qo‘llash qobiliyatini kiritadi, ijtimoiy madaniyat me‘yorlari, qoidalari va an‘analariga mos modellar. Talqin qilishga o‘rgatilgan madaniyat «iste‘molchi»ni tarbiyalaydi. U jamiyat ehtiyojlariga mos keladigan shaxsni shakllantiradi.

Matematika va atrof-muhit masalalarini uyg'unlashtirish nafaqat o'quvchilarning atrof-muhitga oid bilimlarini oshirishning qimmatli usuli, balki matematika darslariga real hayotiy kontekstni ham berishi mumkin. Ushbu tadqiqotning maqsadi 3-4-sinf o'quvchilarining barqarorlikka bo'lgan munosabatidagi o'zgarishlarni ekologik ta'lim va matematika ta'limi mazmunini uyg'unlashtirgan topshiriqlar yordamida o'rganishdan iborat.

Ekologik ta'lim masalalari va matematika mazmuni o'quvchilarning topshiriqlari bilan birlashtirildi va bu topshiriqlar sinfdagi o'quv jarayonining muntazam qismi sifatida foydalanildi. Arizalarni topshirishdan oldin va keyin sinfdan tasodifiy tanlangan to'qqiz nafar talaba bilan yarim tuzilgan dastlabki suhbatlar o'tkazildi va ushbu suhbatlar ma'lumotlari va o'qituvchi tadqiqotchilarning kuzatishlari sifat jihatidan tahlil qilindi. Natijalar o'quvchilar munosabatini o'zgartirish sifatida 3 toifaga bo'lingan; o'quvchilarning ekologik muammolarga munosabati; o'quvchilarning ekologik muammolardagi shaxsiy roli va o'quvchilarning ekologik ta'lim va matematika integratsiyasiga munosabati.

Ushbu tadqiqotlar matematika va fan ta'limi sohalariga qimmatli hissa qo'shishi mumkin. Sahnalar 3 toifaga bo'lingan; o'quvchilarning ekologik muammolarga munosabati; o'quvchilarning ekologik muammolardagi shaxsiy roli va o'quvchilarning ekologik ta'lim va matematika integratsiyasiga munosabati. Ushbu tadqiqotlar matematika va fan ta'limi sohalariga qimmatli hissa qo'shishi mumkin. Sahnalar 3 toifaga bo'lingan; o'quvchilarning ekologik muammolarga munosabati; o'quvchilarning ekologik muammolardagi shaxsiy roli va o'quvchilarning ekologik ta'lim va matematika integratsiyasiga munosabati. Ushbu tadqiqotlar matematika va fan ta'limi sohalariga qimmatli hissa qo'shishi mumkin.

Boshlang'ich ta'limda o'z ta'lim tizimi va mazmunini yangilash va jarayoni davom etmoqda. Tarbiya vazifalaridan biri ekpedagogik ongni shakllantirishdir. Bu nafaqat barcha tirik mavjudotlarga bo'lgan muhabbat va hurmat, balki atrofda-muhtda sodir bo'layotgan narsalar uchun shaxsiy javobgarlik hissidir. Ekopedagogik ta'lim tabiat orqali, tabiatda, tabiat uchun atrof-muhit haqidagi bilimlarni shakllantirishni o'z ichiga olgan o'quv faoliyatini tashkil etishni o'z ichiga oladi. Bu ikki so'z turli ma'nolarga ega: o'simliklarning ekopedagogiksi, hayvonlarning ekopedagogiksi, o'rmonlarning ekopedagogiksi. Bu o'tgan asrdan. Endi esa ko'proq yangi, kamroq tanish bo'lganlarn. Ekopedagogik qadriyatlarni shakllantirish asosida yangi dunyoqarash va faoliyatga yangicha yondashuvni shakllantirishdir. Ekopedagogik ta'lim - bu mavjudlikning umuminsoniy, tabiiy qadriyatlariga asoslangan yangi qadriyatlar yo'nalishi: inson va tabiat, ijodkorlik. Ekopedagogik ta'limning pirovard maqsadi odamlarni tarbiyalash va ularning xulq-atvorini o'zgartirishdir.

Shuni takidlash keraki "Ekopedagogik" tushunchasi faqat biologiyaning bir tarmog'i bo'lishdan to'xtaydi va zamonaviy insoniyat madaniyatini belgilovchi tushunchaga aylanadi. Bugungi kunda o'qituvchilarning fidoyiligi va ishtiyoqi tufayli biologiya, kimyo, iqtisod va boshqa fanlar bo'yicha bilimlar majmuasi sifatida ekologik ta'limning oddiy g'oyasi tark etilmoqda. Ekopedagogik ta'lim aniq fanlararo xususiyatga ega ekanligi, u bizning atrof-muhitga

bog'liqligimizni tushunishga yordam beradi va biz buning uchun mas'uliyatni o'z zimmamizga olamiz, ekologik ta'lim sohasida oqilona qarorlar qabul qilish tajribasi mavjud. Tayyor. Ижтимоий ва iqtisodiyot ҳамда siyosat. Ekopedagogik sohasidagi muammolarni hal qilishda ekopedagogik ta'limning falsafiy va uslubiy kuchini chuqur anglash uchun o'qituvchilarning ekologik ta'limda yanada puxtaroq ishtirok etishi talab qilinadi. Men ekopedagogik muammolarni hal qilishda o'z hissamni o'quvchilarni dunyoga, ularning atrofidagi dunyoga va ular bilan sodir bo'layotgan voqealarga qiziqtirishda ko'raman.

Matematika hali ekopedagogik bilan yetarlicha aloqador bo'lmagan fanlardan biri bo'lib, ayni paytda bu fanlar bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Ta'limi jarayonida o'quvchilarning ekopedagogik bilimlarini matematika darslarida tegishli materiallardan foydalangan holda yaxshilash mumkin. O'qituvchi sifatida o'quvchilaringa tabiiy adabiyotlardan olingan ma'lumotlar asosida topshiriqlar berishim mumkin. Matematik masalalarni yechish o'quvchilarni ekopedagogik muammolar bilan tanishtiradi va kelajakda tabiatga noto'g'ri hujum qilish bilan bog'liq xatolardan xalos qiladi. Ammo shuni unutmashimiz kerakki, matematikaning ko'kalamzorlashtirilishi vaqt va makonda inson bilimlarining rivojlanish jarayonini kuzatish imkonini beradi. Matematika ham boshqa fanlar kabi odamlarning amaliy ehtiyojlaridan kelib chiqqan. Tabiatda bo'ladigan o'zgarish va hodisalarini tahlil qilish va texnik masalalarni yechish uchun butun matematika kafedralari tashkil etilgan. Ekopedagogikda bo'lgani kabi, matematikada ham ilmiy kashfiyotlarning ikkita asosiy manbai mavjud: amaliyot va kashf etilgan faktlarni tizimlashtirish, ularni tahlil qilish, tizimlashtirish va ularning munosabatlarini aniqlash zarurati. Matematika tabiiy ob'ektlar va tabiatdagi hodisalarning holatini, tabiiy va ijtimoiy muhitdagi inson faoliyatining ijobiy va salbiy oqibatlarini miqdoriy baholash qobiliyatini rivojlantirish uchun sharoit yaratadi. Boshlang'ich sinfda ekologik vazifalarni qo'llash yaxshi. Ushbu sinflarda o'quvchilarda "ekologik" axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish tavsiya etiladi. Bu yoshdagi o'quvchilarni tarbiyalashdan maqsad, ular atrofidagi dunyoga ijobiy munosabatni shakllantirishdir. Vazifalar mavzulari juda xilma-xil bo'lishi mumkin: bioekologik, geoeologik, sotsiologik, tarixiy, shu jumladan tabiatdan foydalanish muammolarini hal qilish va hokazo. Matnli topshiriqlar atrof-muhitni muhofaza qilish, unga g'amxo'rlik qilish, atrof-muhitni oqilona boshqarish, uni qayta tiklash va ko'paytirishga oid savollarni ochib berishga imkon beradi. Tabiiy boyliklar. Har bir matematika kursi ekologik ongini shakllantirishga hissa qo'shishi mumkin [5].

Boshlang'ich sinf uchun tabiiy resurslarni saqlash bilan bog'liq bo'lmagan bir qator ekologik topshiriqlarni tanladim. inson salomatligini, tevarak-atrofdagi go'zallikni ko'ra bilish orqali ekopedagogik madaniyatni, jumladan, tabiatga muhabbatni rivojlantirish. Har bir mashg'ulot qisqacha sharh yoki munozara savollari bilan birga bo'lib, unda o'quvchilar atrof-muhit haqidagi tushunchalarini rivojlantiradilar. Ularning yechimlari elementardir, lekin ular amalda paydo bo'lganidek shakllantiriladi, ya'ni. etishmayotgan yoki ortiqcha ma'lumotlar. Shuning uchun darsning

muhim qismi vazifalar mazmunini tushuntirish va qiyosiy tahlil qilishga sarflanadi.

Vazifalar

1. Olimlarning fikricha, 3 kishilik oilaga bir umrga 1200 ta daraxt kerak bo'ladi. 5 kishilik oila uchun nechta daraxt ishlatiladi?

2. Masalan 1 kg zig'irdan 40 km ip olish mumkin. 280 km ip yasash uchun necha kilogramm zig'ir kerak?

3. Qadimgi kunlarda rus dehqonlari jo'ka po'stlog'idan poyabzal yasadilar. Bir juft poyabzal uchun 3 ta daraxtning qobig'ini olib tashlash kerak edi. Har bir fermer yiliga 42 juft poyabzal kiygan. Dehqon yalangoyoq yurmaslik uchun yiliga nechta daraxtni yalang'ochlashi kerak?

4. Bir soat ichida tungi ovchi - yarasa 165 ta bezgak chivinlarini yeyishi mumkin. Bir oyda qancha zararli hasharotlarni yo'q qiladi.

Ekopedagogik vazifalardan foydalanish ekologik ong darajasining ko'rsatkichi bo'lib, u odamlarning bir-biriga va tabiiy muhitga munosabatiga bog'liq. Matematikani ekologizatsiyalash o'quvchilarning dunyo va uning ekologik muammolarini bilishiga yordam beradi; o'quvchilarning o'quv faoliyatini rag'batlantirish va ekologik muammolarni hal qilishda matematikaning o'rni haqida g'oyalarni shakllantirish.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2009. – 36 b.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, "Xalq so'zi", 2020-yil 24-sentyabr, 202 (7704)-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2030-yilgacha bo'lgan davrda O'zbekiston Respublikasining atrof-muhitni muhofaza qilish kontsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5863-son farmoni Toshkent, 2019-yil 30-oktyabr.
4. Burmistrova E.N., Ekologik mazmun bilan bog'liq muammolar // Boshlang'ich sinf. – 2007 yil - №9
5. Zaynullin M.N. / Matematik kompetentsiyani shakllantirish vositasi sifatida ekologik mazmunli vazifalar / MN Zaynullin, Savelyeva SS // Alma mater. - 2010. - No 3. - B.67.
6. Stepanova I.A., Kichik maktab o'quvchilarining ekologik ta'limiga ba'zi yondashuvlar // Boshlang'ich sinf. - 2007 - № 7
7. Tsvetkova I.V., Boshlang'ich sinf uchun ekopedagogik / V.X. Yanaeva. - Yaroslavl: Rivojlanish akademiyasi. - 2008 yil
8. Shapiro, I.M. Matematika o'qitishda amaliy mazmunli masalalardan foydalanish / I.M. Shapiro. -M. : Ma'rifat, 1990. - 98 b.
9. A.Yu.Kuchkinov STEAM Integrated Educational Technology in Increasing the Efficiency of Eco pedagogical Basic Competencies in Continuous Education. International Journal on Integrated Education. -115-118, 2022-yil. e-ISSN : 26203502 p-ISSN: 26153785
10. A.Yu.Kuchkinov Integration and Continuity in the Formation of Critical Thinking in Primary Class Students. International Journal on Integrated Education <https://journals.researchparks.org/index.php/IJIE>

